

Warszawa, dn. 10 kwietnia 2026 r.

dr hab. Hanna Żuraw, prof. UwS

Instytut Pedagogiki Wydziału Nauk Społecznych

Uniwersytetu w Siedlcach

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Barbary Baczyńskiej

na temat:

**Czas wolny i jego funkcje w procesie rewalidacji uczniów
niepełnosprawnych intelektualnie**

Wstęp

Wszystkie ludzkie doznania są zlokalizowane w określonym czasie „co pozwala realizować porządek, spójność i znaczenie w sferze zdarzeń” (A. Bańka 2010, s. 103). Ponadto wszelkie wydarzenie „ma swój aspekt czasowy, jakieś temporalne uwikłanie” (E. Tarkowska, 1992, s. 30). Czas pozostaje immanentnym elementem wszelkich doświadczeń. Jednocześnie jest on zasadniczym czynnikiem kształtującym działanie istoty ludzkiej. Podejście wobec czasu można traktować jako czynnik sprawczy, środek i efekt działania człowieka (R. Rezsöházy 1963, za: E. Tarkowska, op. cit. j.w., s. 37) Zarazem czas i przestrzeń są płaszczyzną społecznego uczestnictwa (A. Pawełczyńska, 1986, s. 145). Także wprowadzenie zmian w życiu człowieka zawsze wymaga uwzględnienia czynnika czasu i przestrzeni (B. Adam, 2010, s. 33-34).

Syntetycznie wielokontekstowość czasu przedstawił Edward T. Hall w „Tańcu życia”. Cytowany autor ujmował czas jako „podstawowy organizator wszystkich aktywności, jako syntezy i integrator, sposób obchodzenia się z priorytetami i kategoryzowania doświadczeń, mechanizm sprzężenia zwrotnego dla tego co i jak się dzieje, miarką, według której ocenia się kompetencje, wysiłek i osiągnięcia (...). Czas jest systemem głębokim życia kulturalnego, społecznego i osobistego. W zasadzie nic nie odbywa się poza jakąś ramą czasową” (E. T. Hall, 1999, s. 98). Złożoność rozważań wokół czasu, a w konkluzji związek z płaszczyzną społeczną i kulturową środowiska ilustruje spostrzeżenie Barbary Adam (2010, s. 33-34) zgodnie z którym „czas jest przeżywany, doświadczany, znany, teoretyzowany, tworzony, regulowany, sprzedawany i kontrolowany. Jest kontekstowy i historyczny, uosobiony i uprzedmiotowiony, wyabstrahowany i skonstruowany, reprezentowany. W tych różnorodnych określeniach czas stanowi nieunikniony fakt życia społecznego i istnienia kulturowego” (B. Adam, 2010, s. 79). „Myślenie o czasie, jego znaczeniach, możliwościach jego przeżywania wydaje się potrzebne po to, aby w wyniku tych rozważań wzbogacić rozumienie człowieka, świata i kultury, a tym samym stworzyć dodatkową szansę rozwoju osobowości człowieka i ludzkiej kultury” – stwierdza Anna Pawełczyńska (1986, s.7) i dalej dodaje: „Podobnie jak sposób rozumienia czasu współokreśla każdą kulturę, współokreśla on również ludzką osobowość i postawy wobec życia. Uświadomienie sobie tych spraw pozwala lepiej rozumieć dynamikę ludzkich osobowości, postaw i zachowań”.

Problematyka czasu wolnego nabiera we współczesnych badaniach naukowych istotnego znaczenia dlatego, że głęboko wiąże się z postulatami wzrostu indywidualnych wolności (Beck 1998). Jak bowiem pisał Krzysztof Przecławski (1978, s.7) „To nie czas jest wolny, tylko człowiek ma mniejszą lub większą swobodę w sposobie zużytkowania go”.

Aksjologiczny wydzźwięk czasu wolnego jest umacniany także pewnymi cechami życia w dobie ponowoczesności- jak choćby zacieranie się różnic między czasem wolnym a czasem zajęтым. Zakres powyższych analiz sięga do szerszych kategorii pojęciowych jak choćby konstrukt codzienności i niecodzienności, które również zdają się być płynnymi (Bauman 2017, Bogunia-Borowska, Sztompka 2005,). W świetle powyższych założeń pedagogiczny dyskurs dotyczący czasu wolnego zyskuje nowy, uniwersalny wymiar – debaty nad przygotowaniem człowieka do wolności –ujmując precyzyjniej do egzystowania w kategoriach bytu autonomicznego , którego niezależność najlepiej manifestuje się w dokonywaniu wyborów w życiu codziennym. Jako taka debata ma u podstaw wizję homo eligens zaproponowaną przez Andrzeja Sicińskiego

Studia nad czasem wolnym mają charakter interdyscyplinarne. Jako takie znajdują się w obszarach zainteresowania wielu dziedzin wiedzy, z których każda w specyficzny dla siebie sposób ujmuje interesującą nas kwestię. Socjologia bada zależności między czasem wolnym a cechami społecznego usytuowania. Pedagogikę interesują wychowawcze aspekty zajęć wykonywanych przez człowieka w czasie wolnym. Teorię rehabilitacji zaś, zajmują rewalidacyjne wartości zajęć wypełniających czas wolny - a co trafnie ujmuje autorka recenzowanej rozprawy już we wstępie w słowach „Czas wolny i jego funkcje (odpoczynek, zabawa, zajęcia rozwijające) stanowi ważny element życia każdego dziecka, a w przypadku uczniów z niepełnosprawnością intelektualną nabiera szczególnego znaczenia. Staje się przestrzenią wspierającą proces rewalidacji, związany z rozwojem emocjonalnym, społecznym i edukacyjnym dziecka” (B.Baczyńska ,2026 ,s.5)

Prezentacji sposobów myślenia i działania w czasie wolnym jest poświęcona przedłożona do recenzji niniejsza dysertacja. Praca jest unikalna jako sięgająca do świata głębokich doznań i warstw egzystencji (a takimi są kwestie

temporalne) i do spraw werbalizowanych i tych przemilczanych acz brzmiących między słowami badanych -ich potrzeby bycia wśród innych ludzi i ich chęci uczenia się owego bycia -co wskazuje na autorefleksyjne podejście dzieci z niepełnosprawnością intelektualną do samych siebie i ujawnianie krytycznego osądu na temat posiadanych kompetencji a co niejako stoi w opozycji do sygnalizowanych w podręcznikach ograniczeń myślowych wzmiankowanej kategorii społecznej.

W dojmujący sposób pokazuje życie codzienne młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną –z jej zanurzeniem w świecie i w kulturze z trwałością więzi młodych ludzi z ich matkami i opiekunkami a co uświadamia fakt tego, iż czas wolny dziecka pozostaje problemem członków rodziny. Unaocznia rolę wsparcia ,którego zwielokrotnienie i ubogacenie jest możliwe dzięki mediom elektronicznym ale nieodzowne jest towarzyszenie osób bliskich dorastającym- ów rys kultury prefiguratywnej budzi tu wątpliwości .

Analizowana dysertacja pokazuje pragnienie doświadczania wspólnoty i współdziałania -co wskazuje na głęboko humanistyczny wydźwięk czasu wolnego jako okoliczności relacji między ludzkich pełnych życzliwości i budzących zaufanie.

Pozwala dostrzec potrzeby młodych ludzi i ich wolę uczenia się .Pokazuje człowieka jako ową trzcinę na wietrze ale trzcinę myślącą-rwąca się do życia – jako, że analizowano wypowiedzi młodzieży. Widzimy rzeczywistość , której na co dzień liczy się kontakt bezpośredni w formie wsparcia –nie zastąpi go szelest mediów –choć i one są ważne ubogacając życie.

Niewątpliwą zaletą recenzowanej dysertacji jest danie głosu samym osobom z niepełnosprawnością intelektualną -co nie jest sprawą częstą a zarazem odzwierciedla pokonywanie barier na rzecz rozszerzania różnych form społecznej partycypacji.

1. Uzasadnienie merytoryczne podjęcia tematu

Recenzowane studium jest zlokalizowane na styku psychologii, socjologii codzienności i pedagogiki specjalnej. Jako takie ma charakter trans teoretyczny –co jest nie wątpliwą zaletą a zarazem nieodzowną własnością tego typu prac. Jest zakorzenione w społecznym modelu niepełnosprawności. Prezentuje nie redukcjonistyczną wizję człowieka aktywnego, poszukującego szans ubogacenia bytu a zarazem świadomego swoich ograniczeń. To zaś czyni recenzowaną dysertację unikalną pod względem zasięgu społecznego i problemowego a zarazem sytuuje ją także w analizach społecznego uczestnictwa młodego pokolenia. Jest drogowskazem dla polityki społecznej i pracy socjalnej - pokazuje działania i znaczenie codziennego wsparcia w życiu opisywanej grupy ze wykazaniem specyfiki jej sytuacji bytowej- pełnej dysonansów. Zatem analizowana praca sytuuje się w obszarze poszukiwań badawczych dotyczących metodyki codziennego wspierania osób ze wzmiankowaną dysfunkcją. Istotne jest poszukiwanie efektywnych sposobów spożytkowania mediów elektronicznych tak ważne z perspektywy czwartej rewolucji przemysłowej zakładającej rozszerzające się korzystanie z nowoczesnych technologii a w tym z nauczania zdalnego. Nadal liczy się jednak kontakt bezpośredni, którego nie zastąpi komputer.

W tym ujęciu dysertacja mgr Barbary Baczyńskiej wnosi wkład w wiedzę dotyczącą warsztatu pracy specjalistów z osobami z niepełnosprawnością intelektualną znacząco rozszerzając zasoby środków dydaktycznych stosowanych tak w nauczaniu jak i w rewalidacji.

2. Ocena struktury pracy

Recenzowana praca liczy 261 stron (228 stron tekstu + 33 strony bibliografii, wykazów tabel, wykresów i aneksu). Struktura pracy jest typowa dla prac empirycznych z zakresu pedagogiki, tj. obejmuje sześć części, poprzedzonych

wstępem. W pierwszej kolejności przedstawiono kompendium wiedzy teoretycznej i dorobek prac badawczych powiązanych z tematem recenzowanego opracowania. W temacie jest zwrot „Dzieci niepełnosprawne intelektualnie” -pozostając w zgodzie z ICD-11 -czy też przyjęta przed kilkoma laty spersonalizowaną terminologią powinno być „dziecko z niepełnosprawnością intelektualną”.

Układ i zawartość części teoretycznych są zasadne merytorycznie i stanowią udatną podbudowę podjętego problemu badawczego scharakteryzowanego w rozdziale czwartym- metodologicznym, przedstawiającym założenia badawcze. Kolejne części - piąta i szósta – zawierają prezentację wyników badań przeprowadzonych przez doktorantkę. Pracę zamyka podsumowanie i wnioski z badań. Ukazano odpowiedzi na pytania badawcze z weryfikacją hipotez.

Proporcje pomiędzy poszczególnymi częściami pracy zostały zachowane . Strukturę pracy należy uznać za poprawną. Zawartość tematyczna poszczególnych rozdziałów jest zgodna z tytułami . Język analiz jest klarowny ,świadczący o gruntownej znajomości wiedzy i umiejętności jej przekazu. Prezentacje tabelaryczne porządkują tok rozważań i czynią wywód przejrzystym. Cytowania wypowiedzi, nieodzowne wobec przyjętej opcji badawczej ,zwiększają siłę ekspresji dzieła przedłożonego do recenzji.

3. Zawartość merytoryczna

Układ treści jest typowy dla tego typu studiów. Zawiera prezentację przedmiotowego dorobku teoretycznego i stanu badań. Literatura przedmiotu jest aktualna a zarazem stanowi syntezę dorobku przeszłości ze wskazaniem orientacji definicyjnych i aksjologicznych w odniesieniu do czasu wolnego . Jednak pozostaje pewien niedosyt. Nowsze opracowania dotyczące samej niepełnosprawności intelektualnej a w tym podręczniki akademickie zostały pominięte (sic-np. Namysłowska, Wolańczyk i Kozik -Janas, Bobińska, Pietras,

Gałęcki – są za to odniesienia do Marii Grzegorzewskiej) . Kwestie wzmiankowanej dysfunkcji są ujęte skrótowo i nie oddają złożoności sytuacji dotkniętej nią osób ich rodzin. Enigmatycznie opisano problem wsparcia i edukacji .

Należy jednak zauważyć, że pierwsze trzy rozdziały zawierają w pełni zasadne i dobrze skonstruowane kompendium wiedzy merytorycznie powiązanej z tematem. Szkoda, że zabrakło jednego ich wspólnego tytułu syntetycznie oddającego istotę rozważań przedstawionych przez autorkę dysertacji i jej horyzontalne przesłanie. Należy zastrzec, że nie ma czegoś takiego jak „łagodna postać niepełnosprawności intelektualne” -s.45 -w recenzowanej dysertacji.

Odniesienia do kwestii społecznego modelu niepełnosprawności acz trafne, nie wyczerpują złożoności problematyki niepełnosprawności, która pozostaje zarówno problemem społecznym jak i indywidualnym -pozostaje tu pewien niedosyt – który jak się zdaje wypełnia systemowy model niepełnosprawności.

Dobór podstaw teoretycznych –oceniłam jako właściwy. Połączenie uwzględnionych w dysertacji kilku obszarów tematycznych w jedną całość jest poczynaniem etycznym - służy dobru człowieka i doskonaleniu metod wsparcia . Ma znamiona twórczości –poczynione zabiegi koncepcyjne są wartościowe, innowacyjne, unikalne, użyteczne.

Literatura spożytkowana dla potrzeb recenzowanej dysertacji jest aktualna ,tak polska jak i obcojęzyczna -zwłaszcza dotycząca badań nad czasem wolnym młodych ludzi z niepełnosprawnością intelektualną. Dobrana jest udatnie- świadczy o umiejętności dokonania wyboru stosownych tekstów, źródeł internetowych i obcojęzycznych. Ilość pozycji bibliograficznych należy uznać za wystarczającą – zajmuje łącznie 5 stron prac teoretycznych i badawczych- z dominacją aktualnego dorobku studiów empirycznych przy minimalnym spożytkowaniu innych źródeł -np. dotyczących rehabilitacji ,edukacji i rodzin dzieci z niepełnosprawnością intelektualną lekkiego stopnia.

4. Ocena perspektywy metodologicznej

Po prezentacji kontekstu teoretycznego doktorantka dokonała charakterystyki metodologicznych podstaw badań własnych. Układ analizowanego, na obecnym etapie, rozdziału odpowiada wymaganiom formalnym. Rozpoczyna go charakterystyka celu badań – którego wydzźwięk semantyczny oscyluje wokół pytania „co robić z tą wolnością” -wszak to nie czas jest wolny a wolny jest człowiek. Autorka wskazuje na chęć zrozumienia kwestii (s.57) „Czy ten czas wolny - pozbawiony przymusu - jest również elementem szerszego planu procesów rewalidacyjnych? Celem badania jest zrozumienie, jakie znaczenie mają funkcje czasu wolnego (odpoczynek, zabawa i zajęcia rozwijające) w procesie rewalidacji związanej z obszarem emocjonalnym, społecznym i edukacyjnym uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, w wybranych kręgach środowiskowych, w tym rodziną, grupą rówieśniczą, sąsiedztwem lokalnym, szkołą, instytucjami i organizacjami społecznymi, placówkami kultury i mass mediami”

Tak ujęte przesłanie badań jest cennym wkładem doktorantki w kształtowanie praktyki pomocowej w warunkach stwarzanych przez niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim. Jednak czy zasadne jest sformułowanie „jakie znaczenie mają funkcje czasu wolnego (odpoczynek, zabawa i zajęcia rozwijające):czy nie można by prościej zapytać, jakie znaczenie mają zajęcia wypełniające czas wolny. Bowiem jednym z celów badań było ,w odczuciu recenzentki ,określenie sposobów konotacji zajęć wykonywanych w czasie wolnym przez badanych.

Cele badań zostały ujęte w odniesieniu do przyjętych opcji metodologicznych. Analizy ilościowe służyły „ w szczególności zidentyfikowanie modelu realizowanego form aktywności czasu wolnego, w jakie uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim angażują się poza godzinami lekcyjnymi”(jak podaje autorka recenzowanej rozprawy s.57). I

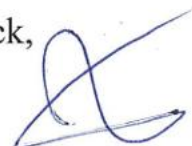
dodaje na s.63 „Celem prowadzonego badania na gruncie strategii ilościowej było określenie struktury doby uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim oraz czynników warunkujących strukturę doby badanych uczniów”.

Natomiast badania jakościowe ,jak to ujmuje mgr Barbara Baczyńska (s.65-66), służyły „rozumieniu świata ludzi. Przedmiotem rozumienia jest zawsze jednostka”. I dalej „W kontekście badania kluczowe było zrozumienie, jak codzienne interakcje, na przykład wspólne działania, ułatwiają rozumienie znaczenia funkcji czasu wolnego w procesie rewalidacji uczniów.”

Tak sformułowany cel badań wyraża dążność mgr Barbary Baczyńskiej do rozpoznania określonego fragmentu rzeczywistości-co jest zasadne w tego typu pracach ta zaś ma dać „określenie czynników mających znaczenie dla czasu wolnego”.

Tak zarysowane cele same w sobie są zasadne merytorycznie i metodologicznie jednak problematyczna wydaje się przyjęta stylizacja języka opisu wzmiankowanych celów. Nie wyodrębniono w części metodologicznej celów stricte poznawczych i praktycznych -choć niewątpliwie w końcowej części pracy znajdują się wskazania dotyczące pracy z dziećmi z niepełnosprawnością intelektualną

Kolejno przedstawiono założenia ontologiczno-epistemologiczne pracy i wybór paradygmatu badawczego .Nawiązanie do konstruktywizmu należy uznać za właściwe powiązane z osią logiczną wywodu a znajdujące przełożenie w nadaniu poczynaniom eksploracyjnych charakteru jakościowego- choć można byłoby szerzej uwzględnić koncepcje socjologiczne –np. wielości światów napisać więcej w kontekście np. koncepcji mikroświatów W.Jamesa ,wielości rzeczywistości A. Schutza oraz teorii porządków istnienia w ujęciu A.Gurwitscha czy koncepcje antropozoficznych eksponujących przemienialność i nieprzewidywalność człowieka i jego losu w społeczeństwie ryzyka- U.Beck,

homo eligens –A.Siciński , w koncepcji człowieka wędrowca czy K. Obuchowskiego w koncepcji człowieka intencjonalnego czy w nawiązaniu do opcji filozoficznych pokazujących aktywność ludzkiego umysłu jak fenomenologia /Husserl ,Schutz/, egzystencjalizm, Kant /empiryzm, racjonalizm/, czy racjonalizm Kartezjusza odrzucający determinizm wyrażający sprzeciw wobec fatalizmu ,odrzuć reifikacji , uprzedmiotowienia i mechanistycznej teorii odbicia. Tym nie mniej, brak odniesień do wzmiankowanych autorów i kontaktów nie umniejsza wartości pracy zaś na samej obronie mgr Barbara Baczyńska może się do nich ustosunkować.

Kolejno przedstawiono problem badawczy-jak to pisze autorka -„ Problem badawczy dotyczy efektywnego wykorzystania czasu wolnego w procesie rewalidacji uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim”. Powstaje tu pytanie ,co znaczy „efektywne”- jeśli człowiek wybiera to, co lubi i to daje mu zadowolenie-to jest jakiś skutek-sformułowanie to wymaga wyjaśnienia -może podczas obrony pracy.

Sformułowanie zawarte w pytaniu badawczym 1.2.budzi wątpliwości - ” Jakie czynniki wpływają na strukturę dnia uczniów z niepełnosprawnością intelektualną” w badaniach tego typu nie badamy wpływu-może użyty zwrot jest skrótem myślowym -tą kwestię należy wyjaśnić. Podobnie na s. 62 -brak zwrotu pytajnego „5. Znaczenie przypisywane przez badanych uczniów wyzwaniom i barierom związanym z doświadczeniami czasu wolnego i wykorzystaniem jego głównych funkcji w procesie rewalidacji, w wybranych kręgach środowiskowych (rodzina, grupa rówieśnicza, sąsiedztwo lokalne, szkoła, instytucje społeczne, placówki kultury, mass media).”

Następnie doktorantka omawia zastosowane procedury badawcze. Miały one postać ilościowych i jakościowych –co jest zasadne z powodu charakteru zagadnienia -mimo wszystko słabo poznanego a zarazem odzwierciedlającego

potrzebę tworzenia nowych rozwiązań w społeczeństwie bez tradycji jak to ujmuje U. Beck czy teorie ukazujące częściową poznawalność człowieka – homo absconditus A. Blocha, jego przemienialność czy też niedookreśloność (Heidegger, Jaspers, Marcel, Scheler, Buber i w psychologii egzystencjalnej /Opoczyńska 1999). Przywołanie wzmiankowanych teorii nie było konieczne ale wspominam o nich z uwagi na silnie obecny wątek emergencji, nowości a może sztampowości i rutyny codzienności.

W tej właśnie części pojawiają się wątki uogólnionego przesłania badań jakościowych ukierunkowanych na poznanie subiektywności człowieka z jego uwikłaniem w świat społeczny z przywołaniem symbolicznego interakcjonizmu -co prawda bez współczynnika humanistycznego.

Zgłębieniu wzmiankowanych spraw podporządkowano metodę badania-studium przypadku i wywiad w formie rozmowy swobodnej.

Same studia przypadków jak i style życia nie zostały ukazane -a szkoda, gdyż to one coś mówią o człowieku w uwikłaniu-choć jak zaznaczyła autorka recenzowanej dysertacji -nie skupiała się na socjoekonomicznych kwestiach.

Jednakowoż kwestie przedmiotowe znalazły odzwierciedlenie w pytaniach i hipotezach -ujętych poprawnie i oddających istotę zagadnień badanych i poddawanych analizom i czytelnie ujętych w tabelach. Reasumując, widoczna jest spójność logiczna przedmiotu, celów badań oraz problemów badawczych.

Następnym krokiem był dobór metod, technik i narzędzi badawczych. Doktorantka zastosowała zabieg triangulacji-co pozwoliło wzbogacić zasób pozyskanej wiedzy i co jest zabiegiem trafnym a zarazem charakterystycznym dla procedur jakościowych zwiększając także obiektywność i wiarygodność gromadzonych informacji. Zasadnie uwzględniono poznanie budżetu czasu wolnego- co jest unikalne samo w sobie i znacząco ubogaca wiedzę o tym, co dzieje się w czasie jako takim-i tym samym recenzowana dysertacja jest

dokumentem obyczajów życia codziennego -a przecież to studia nad codziennością ,tym co nawykowe i bezrefleksyjne oddają jakość egzystencji (Sztompka 2008).

Pomysł wprowadzenia zabiegu poznania struktury czasu oceniam jako na wskroś wartościowy i bezcenny, zrealizowany ze znanstwem i znaczącym nakładem pracy samych badanych jak i badaczki- mgr B.Baczyńskiej.

Pozyskane informacje –swego rodzaju teksty poddano analizie jakościowej -co wymagało dyscypliny i wnikliwości a to z uwagi na wielość wątków występujących w wypowiedziach- a z czym udatnie poradziła sobie doktorantka.

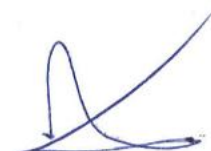
Mgr Barbara Baczyńska szczegółowo przedstawiła sposób prowadzenia badań- w tym także opisała sytuacje prowadzenia wywiadów-co uwiarygodnia i czyni transparentnymi sposób eksploracji.

Istotnym elementem każdej pracy eksploracyjnej jest ukazanie badanej próby. Opis jest klarowny. Jednak rozrzut wieku budzi zastrzeżenia -badano dzieci od 9-go do 16-go roku życia-a to już kalendarzowo młodzież.

Podobnie przejrzysto ukazano sposoby analiz statystycznych -dobór tychże procedur należy uznać za właściwy. Może szkoda, że nie uwzględniono w badaniach perspektywy porównań z pełnosprawnymi rówieśnikami-ale to może być kolejne zadanie badawcze doktorantki.

5. Ocena omówienia wyników i rozdziałów badawczych.

W części badawczej , wyodrębniono 2 główne podrozdziały ,z których każdy ujmuje uporządkowane treści odnoszące się do doświadczeń badanych. Układ treści jest podporządkowany wyodrębnionym kategoriom problemowym i orientacjom metodologicznym . Punktem wyjścia uczyniono prezentację kwestii ilościowych parametrów opisu czasu wolnego- co jest zasadne i ubogacające poznawczo. Materiały ujęto w formie tabel i wykresów –co jest właśnie

elementem analizy jakościowej ze wskazanie dominujących tendencji
.Prezentacje są ustrukturyzowane ,klarowne .

6. Wnioski z badan i dyskusja wyników –ocena

Dysertację kończy zestawienie hipotez z wynikami uzyskanymi w toku badań

Przywołano przyjęte założenia a następnie –w odniesieniu do każdego z nich stwierdzono ,czy zostało potwierdzone czy też nie. Dokonane tu analizy pokazały rozległą wiedzę doktorantki i biegłość w jej stosowaniu. I to jest mocna strona recenzowanej dysertacji. Świadczy o kompetencjach interpretacyjnych i wiedzy merytorycznej.

Wartość poznawcza dysertacji jest wieloraka i wynika z:

- dotarcia do grupy mało znanej i z daniem jej prawa głosu ,
- poznanie budżetu czasu i funkcjonowania w czasie dzieci z niepełnosprawnością intelektualną ,co odnosi się do rzadko ujmowanej perspektywy temporalnej i skojarzonych z nią kinestetycznej i proksemicznej - gdyż badając funkcjonowanie w czasie poznajemy też określone bycie w przestrzeni fizycznej i społecznej,
- ukazania roli płci w różnicowaniu zarówno działań jak i sposobów myślenia badanych,
- ukazania znaczenia rodziny w życiu badanych. Dom rodzinny i rodzice decydują ,czasem zakazują ale nade wszystko są źródłem wsparcia emocjonalnego i immanentnym składnikiem życia badanych,
- określenia form wsparcia udzielanego dzieciom w zakresie organizacji czasu wolnego,
- poznania form społecznego uczestnictwa dzieci z lekką niepełnosprawnością intelektualną z niewypowiedzianą konkluzją uświadamiającą ,iż każda czynność

osoby z niepełnosprawnością poza „znaczeniami właściwymi wszystkim ludziom, ma jeszcze wymiar rehabilitacyjny.

Reasumując prezentowane studium okazało się źródłem wiedzy o życiu codziennym, o pragnieniu życia we wspólnocie dającej zrozumienie i formę bliskości. Pozwoliło na ogólną charakterystykę funkcji rozmaitych zajęć i kręgów społecznych w czasie wolnym. Pozostał pewien niedosyt, związany z niedostatecznym -choć niewątpliwie przesyconym bogactwem wątków – spożytkowaniem studiów przypadków, dającym potencjalnie zagłębienie się w indywidualne, pełne interesujących treści historie. Czasem zabrakło jakichś faktów, pozwalających na interpretację (np. wyeksponowana rola wspierających matek, przy ograniczonym obrazie mężczyzn, zwłaszcza ojców)-choć i wątek nadzoru ojcowskiego pojawia się.

Myślę, że ciekawe są kwestie pojawiające się niejako obocznie -jak właśnie relacje w rodzinach. Na pewno mgr Barbara Baczyńska dysponuje bogactwem informacji, do których doszła badając czas wolny i jego interpretacje -jest tu jeszcze wiele innych problemów, niż wykorzystane w przedłożonej dysertacji i z pewnością doktorantka je kiedyś spożytkuje.

Reasumując:

Mocnymi stronami dysertacji są :

- aktualność zagadnienia, jakim jest złożoność problemów skojarzonych z czasem wolnym -będącym soczewką ogniskującą problemy młodzieży (tu z niepełnosprawnością intelektualną),
- wyważona synteza wiedzy pochodzącej z różnych segmentów wiedzy z nauk społecznych
- autorskie opracowanie narzędzia badawczego,

- opracowanie autorskiego modelu wspomaganie,
- umiejętność zaprojektowania i przeprowadzenia badań,
- umiejętność zaprezentowania, w sposób logicznie spójny ,wyników badań i ich interpretacja i praktyczna użyteczność

Słabe strony to:

- brak szerszego kontekstu części teoretycznej i odwołania się do kwestii społecznego uczestnictwa,
- literówki i błędy gramatyczne np. s.69 „dobrano sześćdziesiąt uczniów”,
- nazwisko H. Żuraw jest w tekście s.69 ale nie ma w bibliografii.

Konkluzja

Przedłożona do oceny dysertacja zawiera pewne uchybienia, czego dowodem są uwagi recenzenta. Mimo to spełnia ona wymagania stawiane pracy doktorskiej: stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, prezentuje rozległą wiedzę merytoryczną doktorantki potrafiącej samodzielnie zaprojektować i przeprowadzić badania, dokonać trafnej selekcji obszernego dorobku badawczego z sygnalizowanych wyżej subdyscyplin nauk społecznych . Wyniki badań posiadają wymiar praktycznej użyteczności zarówno dla projektowania działań wspierających i uwzględniania ich w polityce społecznej i pracy socjalnej .Są też wyznacznikiem kolejnych poczynań badaczy rzeczywistości . Wyrażam nadzieję, że doktorantka podejmie takowe –zgodnie z zasadą carpe diem.

Działając na podstawie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, wnioskuję o dopuszczenie mgr Barbary Baczyńskiej do kolejnych etapów postępowania doktorskiego

dr hab. Hanna Żuraw, prof. Uniwersytetu w Siedlcach